

Загнітко А. В.
*студентка 2-го курсу факультету
цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ІНСТИТУТУ СУДОВОГО ЗАХИСТУ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ

В сучасній Україні інститут судового захисту є досить розвиненим і відіграє дуже важливу роль в суспільстві. Сьогоднішня українська адвокатура – це майже 30 тисяч адвокатів, більше тисячі адвокатських бюро та понад 500 адвокатських об'єднань.

Після здобуття Україною незалежності 24 серпня 1991 р., Верховна Рада 19 грудня 1992 р., прийняла Закон «Про адвокатуру», але історія інституту судового захисту на українських землях почалась далеко до цього.

За часів першого українського державотворення – Київської Русі роль захисників у судах виконували приятелі та рідні сторін. Їх називали «послухами» та «видами». Саме ці особи свідчили про справу і були її безпосередніми очевидцями. Ці поняття були закріплені в Руській Правді князя Ярослава – першій збірці писаних законів на теренах нашої держави. Велику роль в становленні адвокатури відіграли Литовські статuti, які були видані за часів, коли українські землі перебували у складі Великого Князівства Литовського. У цей період в Україні почала формуватися професійна адвокатура і в Третьому Литовському статuti було детально регламентовано порядок судового захисту, якому присвячено п'ять статей IX розділу. Захисників називали «прокураторами» або «речниками». Якщо ж і трапляється у тексті Литовських статутів XVI ст. термін «адвокат», то на той час цей термін не мав нічого спільного із сьогодинішнім розумінням «адвоката-захисника» й так іменувалися лише адміністративні урядовці, а захисниками в судах були саме прокуратори. У XVIII ст. в проєкті українського кодексу «Права, за яким судиться малоросійський народ», вперше вжито термін «адвокат» або «повірений» саме в значенні захисника у судовому процесі. Як самостійний правовий інститут адвокатура в Україні була запроваджена після реформ Олександра II у Царській Росії, де діяльність адвокатури була врегульована «Судовими статутами». Відповідно до цих статутів, повірені поділялися на присяжних і приватних. Законодавчо було визначено процедури набуття статусу присяжного повіреного: вимоги до претендентів, визначено коло осіб, які ніяк не могли набути статусу присяжного повіреного, окреслено повноваження, кількісний склад, обов'язки і права ради присяжних повірених, встановлено розмір гонорару, визначено позицію призначеного захисника у випадках, коли підсудний не визнавав своєї вини. Ради створювалися у судових округах. В Україні функціонувало три ради присяжних повірених: Київська, Харківська та Одеська, але 1874 р. з'явилося

розпорядження про тимчасове припинення функцій рад присяжних повірених з передачею їх повноважень окружним судом. В цьому ж році Міністру юстиції надано право виключати з адвокатури тих приватних повірених, яких він визнає негідними. У революційні події 1917 р. присяжну адвокатуру було скасовано без будь-якої заміни. Адвокатура стала вільною професією, тому що здійснювати представництво в суді дозволялося всім, хто мав громадянські права. De facto, 24 листопада 1917 р. Декретом «Про суд» було скасовано існування прокуратури, адвокатури та всієї судової системи і органів розслідування. Вже радянська адвокатура виникла в результаті наполегливих пошуків нових форм участі захисників по кримінальних і цивільних справах. Проте, в народі було підірвано пошану до адвокатської професії та повністю знищений її позитивний імідж, що створювався за більш ніж 50 попередніх років своєї історії [2].

Головною складовою правозахисної діяльності в СРСР була різноманітна ідеологічна складова, на яку в аспекті захисту прав громадян правовий механізм дії був неможливий. Радянська адвокатура була одержавленою структурою, хоча формально залишалися суспільною організацією. Юридично видавався не один закон, який регулював діяльність адвокатури, проте професійного правозахисту в СРСР не було, а адвокатська діяльність не була правозахисною.

В кінці 80-х, на початку 90-х рр. XX ст. в Україні сталися епохальні історичні події. В умовах глибокої політичної та економічної кризи в державі розпочався процес руйнування тоталітарної радянської системи і демократизації соціально-економічного та державно-правового ладу. Цей процес став однією з передумов реформування всієї правової системи країни шляхом побудови її на демократичних принципах. Вже за часів незалежності, в нашій державі було видано два закони, що регулювали інститут судового захисту. Перший – Закон України «Про адвокатуру» 1992 р. та другий – Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» 2012 р., який чинний дотепер і дає можливість адвокатурі розвиватися. Сьогодні професія адвоката є дуже шанованою та поважною, і в кожного свідомого громадянина є почуття поваги та захоплення до цієї професії [1].

Особливість інституту судового захисту на наших землях полягає в тому, що історія його становлення дуже схожа з історією України. Наша держава пройшла чимало випробувань на шляху до свободи та незалежності. Так само й адвокатура пододала довгий шлях свого становлення, щоб повноцінно функціонувати та розвиватися як окремий інститут.

Список використаної літератури:

1. Адвокатура України: Навчальний посібник. / В. К. Шкарупа, О. В. Філонов, А. М. Гитов, К. Я. Кінаш; За ред. В. К. Шкарупи. К: Знання, 2007. 398 с. URL: [http://megoinfo.info/матеріал/ 9-адвокатура-україни-у-радянський-період](http://megoinfo.info/матеріал/9-адвокатура-україни-у-радянський-період)

2. Історія адвокатури України. Видавництво, СДМ-Студіо, 2002. 286 с.
URL: <http://mego.info/матеріал/9-адвокатура-україни-у-радянський-період>

Науковий керівник: доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри організації судових, правоохоронних органів та адвокатури Національного університету «Одеська юридична академія» **Храпенко Олена Олегівна**